

LYRANUS.

VERS. 25. — ET PUTANT, id est, cursum et modum vivendi, et hoc ex nimia ejus superbia procedit.

ET LEGES, à Deo datas, quia cultum Dei auferet posse suo, et sibi illum cultum usurparit, ostendens se tanquam sit Deus, ut dicit Apost. 2 ad Thes. 2. Sequitur:

ESTIUS.

ET SERMONES CONTRA EXCELSUM LOQUENTUR, etc. De Antichristo haec dicta certum videatur; quin etiam eum regaturum, et sanctos persecutum annos tres circiter et dimidium. Neque enim hoc loco tantum dicitur: *Tempus, et tempora, et dimidium temporis;* id est, annum, et duos annos, et dimidium anni, ut communiter exponitur; sed etiam Apocal. 12. Ac praeceps, alii pluribus locis inveniuntur numeri, qui idem temporis spatium reddunt. Sie Apoc. 11: *Et calcabunt civitatem sanctam mensibus 42.* Et ejusdem lib. c. 15: *Data est ei potestas facere menses 42;* qui numerus mensis, itidem est trium annorum, et dimidi. At denique *dimidium illud hebdomadis,* id est, dimidium septem annorum, de quo infra, c. 9, et *dies illi 1260,* quorum mentio est apud hunc eundem prophetam, c. 12, et qui numerus etiam est Apocal. 11 et 12 dierum 1260, qui conficiunt annos tres, et dimidium. Quonodo tandem etiam de Antichristo intelligi possit, v. ne c. seq., v. 10.

MENOCHIUS.

SANCTOS ALTISSIMI CONTERET. In Chaldaeo est *ieballa,* id est, *reverescere facit,* atteret, consumet, ut vestes vetustate consumantur. In Graeco est, *maxizomenos*, edem sens.

MUTARE TEMPORA. Aliqui intelligent de statis temporibus festis, ut sunt Pascha, Pentecostes, observatione diei dominice, etc. Alii de terminis singulis regnis a Deo prescriptis.

LEGES, evangelicas, et quacumque alias voluerit.

TRAEDENTUR IN MANE EIUS. Permittebit ei, ut circa leges, Ecclesiae mores et consuetudines illius, mutet aliqua.

USQUE AD TEMPUS, etc. Tempus annum significat; tempora, annos duos; dimidium temporis, anni dimidium, id est, per annos tres cum dimidio. Sic D. Joan. in Apoc., c. 12, 6, quasi Danielis interpres, dicit mulierem, id est, Ecclesiam, fugisse in solitudinem per dies 1260, que dierum summa tres annos et dimidium facit.

TIRINUS.

POTABIT QUOD POSSET MUTARE TEMPORA singulis monarchis et regnis prescripta à Deo, ut dixi v. 12; item LEGES, id est, decreta Dei de duratione, amplitudine, et potentia singularum; ita Mardonius. Sed falletur miser; nam duratio monarchie, seu plenū imperii ipsius, quo TRADENTUR sancti et Christi fideles in manu eius, ut liberè in omnes seviat, non durabit nisi usque AD TEMPUS, ET TEMPORA DUO, ET DIMIDIUM quarti temporis, id est, ad tres annos cum medio, ut passim veteres Patres exponunt, et ipsiemsit Dian. c. 12, v. 7 et 11, et S. Joannes in Apocalypsi ita explicant,

ipso etiam menses omnes, imo dies enumerantes. Petes quare haec non possunt exponi de perscen-
— Respondeo: Quia falsum est, post illos tres annos cum medio sanctos obtinuisse regnum, quod est sub-
ter omne celum, illudque aeternum, ut hic v. 27, affir-
mat Daniel. Hoc enim quadrare non potest nisi in regnum Christi et sanctorum; quod à nece Antichristi inchoabunt subter omne celum, id est, ubique terrarum, sive in omni plaga celo subjacta. Confirmant autem, et stabilent hoc sum regnum paulo post, cum peracto universi iudicio, triumphabundi dem-
gradabunt in celum, ubi corpore et anima gloriis, cum Christo aeternum regnabunt. Noster tamen Al-
casar vult tam haec, quam illa c. 12, v. 9, ac litteram intelligenda etiam de persecutione Antiochi, et profana-
tione, si non templi, certè urbis sancte, quam unā cum eae Sion occupavit tribus annis cum dimidio, ut ex Josepho colligitur. Quod si verum est, figura adiunquissim respondere figurato suo.

LYRANUS.

VERS. 26. — ET JUDICUM SEDEBIT, ut Dei sententia auferatur malorum potesta, ut dicitur in littera.

MENOCHIUS.

JUDICUM SEDEBIT, judices sodebunt, ut supra, n. 10. ET AUFERATUR POTENTIA, quarti regni, et Antichristi. DISPERERAT USQUE IN FINEM, id est, penitus aboleatur.

LYRANUS.

VERS. 27. — REGNUM AUTEM. Quia omne quod includit infra ambitum celi ultimi, scilicet empyri, dabit sanctis, quia dedit totum ad gloriam eorum. Et ex verbis istis patet, quod loquitur Daniel non tantum de regno terreno, sed etiam de coelesti.

MENOCHIUS.

MAGNITUDO REGNI, QUE EST SUTER, etc. Amplum Ecclesiae regnum, quod per omnem mundi plagam diffundetur.

DETUR POPULO SANCTORUM ALTISSIMI. Cives enim Ecclesiae militantis sicut cives Ecclesiae triumphantis, et in illo transubstantientur.

LYRANUS.

VERS. 28. — HECUSUS FINIS VERI, angeli loquuntur cum Daniele, et docentis eum de praedicta visione. Sequitur:

Ego DANIEL MUL. COGI. Propter Dei blasphemias furas et oppressiones sanctorum.

ET FACIES MEA. Quia ex vehementi cogitatione et abstractione à corporis sensibus multum immunitur hominis virtus.

VERBUM AUTEM IN COR. Usque ad tempus debitum descriptionis et denuntiationis. Vel aliter.

CONSERVAVI, id est, memoriter tenui, sicut rem dignam memoriam.

MORALITER exponendo possumus dicere quod prima bestia signat sevitiam tyrannorum; secunda perfidiam hereticorum; tercia fraudulentiam simulatorum; quarta malitia simulatrorum. Prima habet corpus leonis, in quo denotatur crudelitas principis,

que est efficacissima ad male agendum; habet autem duas alas, scilicet nobilitatem generis et potestatem regiminis, haec enim duo maximè crudelitatem sup-
portant; sed si ab iste auferantur, stat super pedes suis sicut homo, id est, fit humanus, qui ante erat crudelis et durus. Et eor datur ei per recognitionem sui et dilectionem Dei. Secunda bestia est ursus, qui habet debile caput: quia heretici habent debile fundamen-
tum; et in parte sticti, quia precisi sunt ab Ecclesiâ; tres ordines dentum in ore ejus, quia tribus modis se mununt heretici, scilicet per auctoritates canonicas male intellectas, per rationes sophisticas, et per rationes vera scientia male tamens applicatas: propter hoc dicitur Apocal. 16 cap.: *De ore pseudo-
prophetarum procedebant tres spiritus immundi in modum ranarum.* Tertia bestia est pardus, qui est totus varius; ita simulators sunt vari corde, verbo et facto, ut decipiunt quoconquo modo. Quatuor capita hujus bestie sunt quatuor intentiones male, scilicet vanitas superbia, voluptas lascivia, cupiditas avaritiae, libertas insolentiae. Intentione enim assequendi ista, vel aliquod istorum, procedit communiter fraudulentia simulatorum. Quatuor autem alae quibus nituntur consequi predicta, sunt amicitia ficta, vel pruriens; beneficentia largiens; apparentia mentevis, scilicet sanctitatem; applaudens blandiens, scilicet superiores. Quarta bestia inominabilis et terribilis, continens in se omnem ferociatem aliarum bestiarum, est malitia simulatrorum, quia malitia simulatrorum continet in se malitiam predictorum vitiorum; habet

CAPUT VIII.

4. Anno tertio regni Baltassar regis, visio appa-
ruit mihi. Ego Daniel, post id quod videram in prin-
cipio,

2. Vidi in visione mihi, cum esset in Susi ca-
tro, quod est in Elam regione: vidi autem in visione
esse me super portum Uria:

3. Et levavi oculos meos, et vidi: et ecce aries unus stabat ante paludem, habens cornu excelsa, et unum excelsius altero, atque crescens postea.

4. Vidi cornibus ventilantem contra occi-
denter, et contra aquilonem, et contra meridem, et omnes bestiae non poterant resistere ei, neque libe-
rari de manu ejus; facte secundum voluntatem suam, et magnificatus est.

5. Et ego intellegbam: ecce autem hircus capra-
rum veniebat ab occidente super faciem totius terra, et non tangebat terram: porrò hircus habeat cornu
insigne inter oculos suos.

6. Et venit usque ad aritem illum cornutum, quem videram stantem ante portam, et eccecurrit ad eum in impetu fortitudinis sue.

7. Cumque appropinquasset proprie aritem, effera-
tus est in eum, et percussit aritem: et commi-
nit duo cornua ejus, et non poterat aries resistere ei: et cumque eum misisset in terram, concucavit, et
nemo quicunque liberat aritem de manu ejus.

8. Hircus autem caprarum magnum factus est ni-
pus: cumque crevisset, fractum est cornu magnum,

MENOCHIUS.

HUC USQUE FINIS VERI, scilicet angelus, quasi dicat: Hie finem dicendi fecit angelus. Vel, sententia est: Hac enim visio, que me validè sollicitum habuit.

VERBUM AUTEM, etc. Res singulas, quas videram, diligenter observavi, ut aliis declarare possem. Hacte-
nus Daniel scripsit Chaldaice; relata vero, que se-
quuntur, Hebraice.

CHAPITRE VIII.

1. La troisième année du règne du roi Baltassar, j'eus une vision, moi Daniel, après ce qui j'avais vu au commencement.

2. Je vis dans une vision lorsque j'étais au château de Susa, qui est au pays d'Elam, et il me parut dans cette vision que j'étais à la porte d'Uria.

3. Je levai les yeux, et je vis un bœuf qui se tenait devant le marais: il avait les cornes élevées, et l'une était plus élevée que l'autre, et croissait peu à peu.

4. Après cela, je vis que le bœuf donnait des coups de cornes contre l'occident, contre l'aquilon, et contre le midi; et toutes les bêtes ne pouvaient lui résister, ni se délivrer de sa puissance; et il fit tout ce qu'il voulut; et il devint fort puissant.

5. J'étais attentif à ce que je voyais; et en même temps un bœuf vint de l'occident sur la face de toute la terre; et il ne touchait point la terre: et ce bœuf avait une corne forte grande entre les deux yeux.

6. Il vint jusqu'à ce bœuf qui avait des cornes, que j'avais vu se tenir devant la porte; et s'élançant avec une grande impétuosité, il courut à lui de toute sa force.

7. Lorsqu'il fut venu près du bœuf, il l'attaqua avec furie, et le perça de coups: il lui rompit les deux cornes, sans que le bœuf pût lui résister; et l'ayant jeté par terre, il le foulà aux pieds, et personne ne put délivrer le bœuf de sa puissance.

8. Le bœuf ensuite devint extraordinairement grand: et ayant crû, sa grande corne se rompt, et il se forma quatre cornes au-dessous, vers les quatre vents du ciel.

et ora sunt quatuor cornua subter illud per quatuor ventos coeli.

9. De uno autem ex eis egressum est cornu unum modicum : et factum est grande contra meridiem, et contra orientem, et contra fortitudinem.

10. Et magnificatum est usque ad fortitudinem coeli ; et dejecto de fortitudine, et de stellis, et concuecauit eas.

11. Et usque ad principem fortitudinis magnificum est : et ab eo tuli juge sacrificium, et dejecto locum sanctificationis eius.

12. Robur autem datum est ei contra juge sacrificium proper peccata : et prosteretur veritas in terra ; et faciet, et prosperabitur.

13. Et audiui unum de sanctis loquentibus ; et dixit unus sanctus alteri nescio cui loquenti : Usque quod visio, et juge sacrificium, et peccatum desolationis, qua facta est, et sanctuarium et fortitudine concuecabitur ?

14. Et dixi ei : Usque ad vesperam et, mane, dies duorum milliarum trecenti : et mundabitur sanctuarium.

15. Factum est autem cum viderem ego Daniel visionem, et quererem intelligentiam : ecce stedit in conspectu meo quasi species viri.

16. Et audiui vocem viri inter Uai : et clamavit, et ait : Gabriel, fac intelligere istam visionem.

17. Et venit, et stetit juxta ubi ego stabam : cumque venisset, pavens corru in faciem meam, et ait ad me : Intellige, fili hominis, quoniam in temporis finis complebitur visio.

18. Cumque loqueretur ad me, collapsus sum prout in terram ; et tetigit me, et statuit me in gradu meo.

19. Dixitque mihi : Ego ostendam tibi quae futura sunt in novissimo maledictionis : quoniam habet tempus finem suum.

20. Aries, quem vidisti habere cornua, rex Mediorum est, atque Persarum.

21. Porro hircus capraru rex Graecorum est : et cornu grande, quod erat inter oculos ejus, ipse est rex primus.

22. Quod autem fracto illo, surrexerunt quatuor pro eo, quatuor reges de gente ejus consurgent, sed non in fortitudine ejus.

23. Et post regnum eorum, cum creverint iniqüitates, consurgent rex impudens facie, et intelligentis propositiones.

24. Et roborabitur fortitudo ejus, sed non in viribus suis et supra quam credi potest, universa vastabit, et prosperabitur, et faciet ; et interficiet robustos, et populum sanctorum.

25. Secundum voluntatem suam, et dirigetur dolus in manu ejus ; et cor suum magnificabit, et in copia rerum omnium occidet plurimos : et contra principem principem consurgent, et sine manu contenterunt.

26. Et visio vespere et mane, quae dicta est, vera est : tu ergo visionem signa, quia post multos dies erit.

9. Mais de l'une de ces quatre cornes il en sortit une petite, qui devint grande vers le midi, vers l'orient, et vers les peuples les plus lointains.

10. Il éleva sa grande corne jusqu'aux armées du ciel ; et il fit tomber une partie de la puissance, et des étoiles, et il les foulà aux pieds.

11. Il s'éleva même jusqu'au Prince de la puissance ; et lui ravit son sacrifice perpétuel, et il déshonorait le lieu de son sanctuaire.

12. La puissance lui fut donnée contre le sacrifice perpétuel, à cause des péchés ; et la vérité sera renversée sur la terre, et il entreprendra tout, et tout lui réussira.

13. Alors j'entends un des saints qui parlait ; et un saint dit à je ne sais quel autre, qui lui parlait : Jusqu'à quand durera cette vision, touchant le sacrifice perpétuel, et le péché qui causera cette désolation ? jusqu'à quand le sanctuaire et la puissance se ront-ils foulés aux pieds ?

14. Et il lui dit : Jusqu'à ce soir et au matin, dans deux mille trois cents jours ; et après cela le sanctuaire sera purifié.

15. Moi Daniel, lorsque j'avais cette vision, et que j'en cherchais l'intelligence, il se présentait devant moi comme une figure d'homme.

16. Et j'entendis la voix d'un homme à la porte d'Uai, qui cria, et qui dit : Gabriel, faites-lui entendre cette vision.

17. Alors Gabriel vint, et se tint au lieu où j'étais ; et lorsqu'il fut venu à moi, je tombai le visage contre terre tout tremblant de crainte, et il me dit : Comprenez bien, fils de l'homme, parce que cette vision s'accomplira à la fin, en son temps.

18. Et lorsqu'il me parlait encore, je tombai le visage contre terre : alors il me toucha ; et m'aînza fit faire debout,

19. Il me dit : Je vous ferai voir ce qui doit arriver au dernier jour de la malédiction, parce que ce temps a sa fin.

20. Le belier que vous avez vu, qui avait des cornes, est le roi des Perses et des Médés.

21. Le bouc est le roi des Grecs ; et la grande corne qu'il avait entre les deux yeux, est le premier de leurs rois.

22. Les quatre cornes qui se sont élevées, après que la première a été rompue, sont les quatre rois qui s'élèveront de sa nation, mais non dans sa force.

23. Et après leur règne, lorsque les iniquités se seront accrues, il s'élèvera un roi qui aura l'impuissance sur le front, qui entendra les paraboles et les énigmes.

24. Sa puissance s'établira, mais non pas ses forces, et il fera un ravage étrange, et au-delà de toute croyance : il réussira dans tout ce qu'il entreprendra ; il fera mourir les forts, et le peuple des saints.

25. Selon qu'il lui plaira ; et il conduira avec succès tous ses artifices et toutes ses tromperies : son cœur s'enflera de plus en plus ; et se voyant comblé de toutes sortes de prosperités, il en fera mourir plusieurs : il s'élèvera contre le Prince des princes ; et il sera enfin réduit en poude, sans la main des hommes.

26. Cette vision du soir et du matin qui vous a été représentée, est véritable : scelle donc cette vision, parce qu'elle n'arrivera qu'après beaucoup de jours.

27. Et ego Daniel langui, et agrotavi per dies : cunctaque surrexissem, faciebam opera regis, et stupebam ad visionem, et non erat qui interpretaretur.

VARIETAS LECTIONUM.

VERS. 4. — *Vulg.*, Anno tertio regni Baltasar regis visio apparet mihi. Ego Daniel post id quod videbam in principio,

Sep. Post eam que apparuerat.

2. — *Vulg.* Vidi in visione nocte, cum esset in Susis castro, quod est in Elam regione : vidi autem in visione esse me super portam Ual.

Prov. In Susan regia que erat in Helain provincia.

Arias. In Susan metropoli, etc., super rivum Uai.

Clarius. Juxta flumen.

Sep. Et eram super Ual super portam ad portam fluminis sitam.

Reg. et *Comps.* Super portam atrii.

Syr. Prope Ihabul Uai.

Arab. Videbas mihi esse super portum.

5. — *Vulg.* Et levavi oculos meos, et vidi, et ecce aries unus stabat ante paludem, habens cornua excelsa, et unum excelsius altero, atque successus cens postea.

CONCORDIA ET POSITIO LITERALIS.

VERS. 1. — *Post id quod videbam in principio* ; Sep., post eam, scilicet visionem primam, ut habet *Syr.* quae apparuerat. 2. *In Susis castro* ; ali: *In Susan regia metropolitana*; quid vox *chabirah*, significet, non plane notum, Saper portam Uai, nempe super portam urbis Susorum; ali: *Super fluvium, rivum Ual, super porticum*; sed ultrumque probabile, nam super portam ponit potius vel super porticum, ut in campo hircum cum ariste pugnantem, et juxta flumen, quia ut Hebrei dicunt, nesci quomodo spiritus propheticus amat flumina, *Syr.*: *Prope Habul Uai*, similiter Aquila et Theodot. refutent diciplinem Hebraem, vertuntque etiam *saper Ual Uai*, quasi *Ual* sit nomen proprium. *Stabat ante paludem*; ali, *ante fluvium ante Ual*. *Ual* versus praecedenti veritatis D. Hyer. portam, nunc autem paludem. Sanè multiplices est significatio. *Et unum succrescens alio*; ali: *Excelsius ascendebat in novissimo, super novissimo*, quod Mariana exponit, id est, cuspide eminebat.

ANNOTATIONES.

LYRANUS.

VERS. 1. — ANNO TERTIO REGNI BAL. Hic ponitur septima visio, et est secunda de perturbatis ad adventum Christi secundum. Sicut in praecedenti visione habitus es processus generalis ultima tribulationis, sic in ista explicatur conflictus praecedens ultimam tribulationem. Causa materialis hujus visionis est pugna regum Graecorum et Meliorum sub similitudine arictis et hirci, et pugna Antiochi Epiphanius inde ortu sub similitudine cornu modici. Finis hujus visionis est exponere principium praecedens visionis, quia sequentes visiones sunt quasi expositiones ipsius, unde in praecedenti visione dictum est circa finem illius, quod Daniel fuit edictus de illa visione ab uno angelorum assentiente ; verbi tamen illud de quo fuit edictus non expressit totum in cap. praecedenti, et id est expressum magis in sequentibus capitulis. Finis enim est ostendere magnitudinem tribulationis tempore Antichristi et suorum membrorum ipsum praecedentium, et robur sanctorum contra eos, et terminum laborum. Causa autem efficientis est instinctus spiritus sancti factus Danieli proper affectum devotionis et conatus attentionis. Causa formalis in divi-

Christo dictam ad litteram. Sic est in proposito, quia sub similitudine arietis et hirci tractat Daniel de pugna regni Gracorum et Medorum: principalis tamen ejus intentio est tractare de pugna Antichristi, vel membrorum ejus et Christianorum; et ideo est ibi duplex sensus literalis, ut patet ex praedictis. Propter quod sciendum quod, sicut in prima visione egit de quatuor regnis subvertentibus per quantum, quod est Christi regnum, ita hic: et quod ibi intelligitur per statuan et lapidem, intelligitur hic per bestias et filium hominis seu iudicem. Iguit circa causam formaliter considerandum quod primò ponitur visionis ostensio, secundò expositio ibi: *Factum est autem eum viderem.* Circa primum tria tanguntur, quia prima tangunt cursus arietis, id est, regni Gracorum, ibi: *Ecce autem hircus;* tertio, incursum cornu modici, id est, Antiochii in populum Judeorum, ibi: *De uno autem ex eis.* Per simile autem potest exponi de Christianis et anti-christianis, ut in ariete intelligatur potestas Ecclesie et sanctorum; per hircum potestas malignorum, quia scriptum est Matth. 25: *Statuet oves a dextris, hircos autem a sinistris;* per cornu parvum intelligatur potestas Antichristi et suorum contemporaneorum. Revertendo autem ad sensum qui primò intelligitur, licet non principaliter, scilicet de regibus Medorum et Gracorum; considerandum quod circa quemlibet regem vel regnum tangit triplicem statum regni, scilicet initialem, medium, et finalem. Circa primum dicit Daniel: *Anno tertio regni Baltasar regis visio apparet mihi.* Ex quo patet quod haec visio facta est per duos annos post precedentem; et tangunt cum subdit:

Post id quod videram in principio, quia praecedentem visionem vidit Daniel primo anno regni Balasar.

MENOCIUS.

Post id quod videram in principio, id est, post visionem quatuor bestiarum, de qua capite praecedenti. Inniuit hanc visionem pertinere, et quasi continuare praecedentem.

TIRINUS.

Post in quo de quatuor monarchiis, cap. praecedenti VIDERAM.

Vidi que sequuntur, cum per visionem, non vero per presentiam corporalem, esse in Suis CASTRO, tum in Elamide regione Persarum, sed paulo post totius Persidis metropoli et sede regia. Unde Plinius Susianam provinciam ab Elamiticis distinguunt intermedio flumine Eudeo, à quo porta una urbis Susarum, nomen suum ulai, cuius hic propheta meniuit, accipisse videtur.

LYRANUS.

Vers. 2. — Cum essem in suis castro. Hic tangit locum hujus visionis. Dicitur autem, in suis castro, quia illa civitas erat clausa fortibus muris ad modum castri.

Quod est in Elam regione. Ab Elam dicitur regnum Elamitarum, et metropolis illius regionis erat

Susis, quia multa regna, et multae regiones erant sub rege Medorum.

VIDI AUTEM IN VISIONE, imaginari scilicet.

Esse me super portas Ualai. Uali est proprium nomen cuiusdam porte predictae civitatis, et interpretatur palus, quia ante illam portam sunt paludes, a quibus illa porta est denominata.

MENOCIUS.

Cum essem in Susis, cum mili viderer esse in Susis. Vatablus verit: *Et in visione circumspecti, visus sum mili esse in Susis.* Susa civitas erat regia Persarum.

Castro. Susa urbs maxima, hic tamen dicitur castrum, quia unique validissimi menses, et turribus instar castri erat munita.

In Elam regione, in Perside; hinc Perse etiam Elamite appellantur.

Super portas Uali. Aliqui, ut Pagninus et Vatablus vertunt: *Juxta flumen Uali.* Utrumque verum esse potest, nam ferè portæ, quae ad fluvios sunt, ab iis nomen accipiunt.

LYRANUS.

Vers. 3. — Ecce aries, per quem signatur regnum Medorum, quod non fuit multum infestum Judeis, ut dicunt Hebrei; proprie signatur per animal mansuetum.

Starat ante paludem. Per hoc signatur instabilitas regni ejus, sicut palus non est locus firmus.

Habens cornua, id est, duo reges magnos inter alios, scilicet, Darium, filium Astyagis, et Cyrus ejus nepotem.

Et unus excelsus, quia Cyrus fuit potentior Dario.

Atque succrescens, quia ferè totam Asiam sibi subjugavit.

MENOCIUS.

Aries unus starat, etc. Hic est rex Medorum et Persarum, ut explicat angelus, num. 20.

Ante paludem, ante portam, vel flumen Uali, et paludem ab eo effectam.

Cornua excelsa, duo cornua, ut indicat vox Hebraica numeri dualis. Duo autem cornua sunt duo regna, Medorum scilicet et Persarum.

Unus excelsus altero. Nam Persarum cornu, id est, imperium, fuit excelsus regno Medorum.

TIRINUS.

Ecce ante paludem, Uali, seu flumen Euleum; Hebreum et Græcum veri possunt: *Ante portam Uali* (ut vers. 2 et 6) *stabat aries unus pugnacissimus,* Persici et Medici gregis dux et rex, praesertim ultimus *Darius Codomanus,* inquit Theodoreetus. *Habens cornua bina,* combinatum imperium Persarum et Medorum; sed illud *excelsus* isto. Ita Perierius, Fernandes et alii. *Hic aries lanæ et vellere,* id est, opibus gravis.

LYRANUS.

Vers. 4. — Vidi aritem cornibus ventilantem, quia reges Persarum et Medorum, ad omnes istas partes dilataverunt regnum illud. Unde in Hist. Ju-

dith, 1 cap., scribiur quod Cambyses filius Cyri misit Iloferensem ad subjugandum sibi omnia regna Occidentis.

Et omnes bestie non poterant, etc. Quia nulli reges quantumcumque fortis poterant resistere. Sequitur,

Et magnificatus est, quia illud regnum obtinuit monarchiam, et Gracia ei serviebat sub tributo, ut patet tempore Philippi patris Alexandri Magni, qui reddebat tributum Dario regi Persarum et Medorum.

MENOCIUS.

Ventilantem contra occidentem, etc., quia Cyrus eisque successores in Babyloniam, Asia minorem, VENTILABAT CORNIBUS CONTRA OCCIDENTEM, Aquilonem et Meridiem, totam Asiam, Pontum et Africam bello exigitans. Contra hunc arietem jam benè pastum et pingue, ecce tibi ab Occidente, nempe è Macedonia, hostis inopinatus, tantè velocitate, ut pedibus terram non videceret tangere. Et quis hic?

VARIETAS LECTIONUM.

Vers. 5. — Vulg. Et ergo intelligebam: ecce autem hircus caprarium veniebat ab Occidente super faciem totius terra, et non tangebat terram; porrè hircus habebat cornu insigne inter oculos suos.

Arias. Et hircus cornu visionis inter oculos ejus.

Tig. Habuit cornu conspicuum.

Sep. Veniebat ab Africa.

Sgr. Hircus cornu conspiciebatur in fronte.

6. — Vulg. Et venit usque ad arietem illum cornutum quem videram stantem ante portam, et currit ad eum in impetu fortitudinis sue.

Pag. Stantem ante fluvium.

Tig. Magno impetu cum eo currit.

Sep. Quem videram stans ante Ubal.

Arab. Ante portum.

7. — Vulg. Cumque appropinquaret prope arietem, efferratus est in eum, et percussit arietem; et comminuit duo cornua ejus, et non poterat aries resistere ei; cumque eum misserit in terram, conculetur.

CONCORDIA ET EXPOSITIO LITERALIS.

Vers. 5. — Habebat cornu insigne inter oculos. Syr. *Hircus conspiciebatur cornu in fronte.* Vox chazut, conspicuum, magnum, perplexum dict. 6. *Ante portam:* Alii, fluvium. Vide jamjam dicta. *In impetu.* Alii: *In ira fortitudinis sue,* id est, in ira fortitudinem argenteum, aut fortitudinem ira accessa. 7. *Efferratus est in eum.* Alii: *Elevatus est contra eum.* Recit Vulg. dixit efferratus, id est, seipsum ad pugnam excitavit, expeditiv se ad certamen. 8. *Cumque crevisset.* Alii: *In roborari eum;* id est, cùm ad summum pervenisset, cùm in suo esset robore. *Per quatuor ventos coli.* Alii: *Per quatuor cardines coli.*

ANNOTATIONES.

Darium, regem Persarum, est in occidental parte regni Persarum et Medorum.

Et non tangebat terram, quia Alexander tanta festinatione venit contra Darium, quod videtur magis volasse, quam ivisse, secundum communem modum loquendi, ad exprimentem velocitatem. Advertendum quod iste Darius non fuit filius Astyagis, de quo dicitur est, nec fuit ille Darius filius Hyrcanus, sub quo consummatum est templum, et hoc secundum opinionem communem Latinorum et etiam Josephi, sed fuit Darius filius Arsani, sub quo secundum communem dictam Latinorum defect regnum Persarum per Alexandrum qui debellavit eum, secundum vero Rabb. Sal. fuit filius Assueri et Esther regina. Et hoc dictum videtur milii rationabilis et Scripturis magis consonum, ut dicam inferius, cap. 41.

Porro hircus, id est, regnum Gracorum habebat cornu insigne inter oculos. Istud cornu significat

Alexandrum primum regem, et dicitur insigne, quia fuit nobilissimus princeps in armis, ut patet cap. precedent; sed dicitur illud cornu suum inter oculos, quia dirigebatur per philosophos, et potissimum per Aristotalem, philosophorum principem.

MENOCIUS.

ET EGO INTELLAGERAM, id est, cùmque intelligerem, et attenus considerarem.

HIRCUS CAPRARUM. Alexander Macedo, qui hircus capraram dicitur, quia juvenis, hoc est, annorum viginti regnare, copit.

AB OCCIDENTE. Ex Macedonia et Gracia, que Persidi occidentalis est.

ET NON TANGERANT TERRAM. Notatur summa Alexandri Magni celeritas in conficiendis bellis. Sic de Camilla Virgilius:

*Illa vel intacta segetis per summam volaret
Gramina, nec teneres caru lassisset aristas.*

HABEBAT CORNU INSIGNE. In Hebreo est *chauz*, id est, mirabile, insigne, spectabile, mira magnitudinis. Cornu hoc mirabile significabat miram Alexandri Magni fortitudinem, et potentiam; inquit, ut patet ex angelis responsive, num. 12, ipsius Alexandri; nam hircus significat reges Graecorum in confuso, cornu vero hoc, proprium Alexandrum.

INTER OCULOS SUOS. Significare videtur Macedonum et Alexanderis potentiam consilio, et prudentia rectam fuisse, hoc enim videtur esse cornu inter oculos.

TIRINUS.

HIRCUS CAPRARUM, dux, ut aries ovium, rex Graecorum, qui capris comparantur ob ingenii sagacitatem, visis acumen et pelum agilitatem, quibus capre praecellunt ovibus, inquit Plinius, et Graci Persis. Maximè autem comparantur hircis reges Graecorum, tum ob servidam et igneum eorum complexionem, tum ob fætorem libidinum, inquit Ruperti. Porro hircus hic habebat cornu unum insigne, nempe Alexandrum, primum è Graeci monarcham. Cornu enim, ut alii dixi, insigne regum et symbolum regni est, roboreisque et majestatis regie. Unicum erat hoc cornu, quia pondus omne imperii in unum incombabat Alexandrum, quod vixit. Unde et cornu illud dicitur *hircus fuisse inter oculos*, quia vivente Alejandro hircus Graecus unicorun erat; animalia vero unicornia cornu suum habent inter oculos. *Hircus* iste subacto arietis.

LYRANUS.

ET VENIT USQUE AD ARIETEM, quia Alexander invaserat Darium.

QUEM VIDERAM STANTEM, quia Darim adventum Alexandri pro nihilo reputabat; et ideo ei non occurrit, sed in loco suo misit aliquos de principibus suis precipientes eis ut adducerent sibi Alexandrum ligatum et flagellatum.

ET COCURRIT AD EUM, quia Alexander primò occurrit principibus Darii predictis, et devicit eos juxta fluvium Granicum.

USQUE AD ARIETEM, etc., scilicet Darium regem Persarum. In IMPETU FORTITUDINIS SUE, impetu fortissimo et vellementissimo.

LYRANUS.

VERS. 7. — CUMQUE APPROPINQUASSET, quia devicit principibus Darii, venit contra ipsum Darium.

EFFERATUS EST IN EUM, id est, ferino more eum invaserat.

ET PERCUSSIT ARIETEM, scilicet Darium regem Persarum.

ET COMMUNUIT DUO CORNUA EJUS, id est, robur regni Medorum et Persarum. Sequitur,

MENOCIUS.

CUMQUE FUSI MISSET, id est, gloriari illius regni deinceps.

ET NEMO QUIBAT LIBERARE ARIETEM, quia nullus amicorum suorum, vel coniunctorum poterat sibi ferre auxilium contra Alexandrum.

COMMUNIUS DUC CORNUA; duplex regnum, Macedonum scilicet et Persarum.

CONCULCAVIT, subiecti, et vecugalia fecit.

LYRANUS.

VERS. 8. — HIRCUS ALTERUM CAPRARUM, quia magnitudo Alexandri et ejus fama crevit supra modum, subiugata sibi tota Asia et Africa pro magna parte.

CONSEPTE CREVISET, quia immediate post illas victorias mortuus est Alexander, anno 12 regni sui, astalis sue 33 anno, in Babylonie, nee potuit redire in terram nativitatis suæ, ut diffusio dicitur in Scholasticis historiis.

ER ORTA SUNT CORNA, id est, quatuor regna in quibus divisum est imperium Alexandri.

PER QUATUOR VENTOS COELI, id est, per quatuor principales partes mundi, unde oruntur venti, quia Ptolemaeus Lagi filius regnavit in Egypto, Philippus frater Alexandri in Macedonia, Seleucus in Syria et Babylonie, Antigonus in Asia, secundum quod dicit hi Glossa.

MENOCIUS.

MAGNUS FACTUS EST. Amplificato ad Persas, et Babylonios imperio, videtur aliudare ad cognomenum Alexandri, qui ob rerum gestarum magnitudinem Magnus dicitur est.

FACTUM EST CORNU MAGNUM. Mortuus est Alexander, quod autem dicit *factum*, significat cum violentia morte extinctum esse.

QUATUOR CORNTA, quatuor reges, quos superiore capite, num. 6, memoravi.

PER QUATUOR VENTOS COELI, per quatuor mundi plaga, Orientem, Occidentem, Meridiem, Septentrionem.

TIRINUS.

MAGNUS FACTUS EST, re et nomine: nam à rerum gestarum magnitudine vocatus est *Alexander Magnus* et *corua magna*. Verum quantumvis *magnam* et *forte*, et, ut videbatur, invictum, brevi tamen *factum est*, non vi hostili, sed violentia morte; nam non nisi 33 annos et octo menses natu Alexander.

postquam 42 annos nec amplius regnasset,猝卒, ut vult Athenaeus, vel veneno, ut scribit Curtius, Justinianus et alii, extinctus est Babylone. Jam loco illius *insignis cornu sic contracti*, ut habent Hebrei, suborta sunt quatuor cornua, id est, quatuor primaria

VARIETAS LECTIONUM. Vers. 9, 10 et 11.

Arab. Usque ad exercitum celestem.

11.—Vulg. Et usque ad principem fortitudinis magnificatum est, et ab eo tali juge sacrificium, et dejicit locum sanctificationis.

Pag. Et ab eo ablatum est et projicitur locus sanctificationis ejus.

Arias. Projectus est.

Tig. Ad electissimam terram.

Marianus.

Contra desiderium.

Sep.

Corne unum forte et magnificatum est nimis contra Austrum et fortitudinem.

Reg.

Contra orientem et occidentem.

10.—Vulg.

El magnificatum est usque ad fortitudinem cœli, et dejicit de fortitudine, et de stellis, et conculcavit eas.

Pag.

Dejicit de exercitu.

Tig.

Prostravit.

Sep.

Magnificatum est usque ad virtutem cœli et dejicit de virtute cœli et stellis et conculcaverunt.

Reg.

Usque ad militiam cœli.

CONCORDIA ET EXPOSITIO LITTERALIS.

VERS. 9. — *Cornu unum modicum*; Sep. Forte: Modicum enim non est idem quod imbecille, sed quod parvum, sed tamen forte. *Et contra fortitudinem*. Alii: Ad terram desiderabilem, ad oriam; contra desiderium. Hoc omnia convenient terrae sanctae. Vocat Vulg. eam fortitudinem, quod divino præsidio esset munita; contra desiderium autem, id est, terram desiderabilem; sic vocat Iudeam, quod precipua inter alias provincias esset et ornatisima. Sep. Occidentem vertunt, nam Judea ad occidentem erat comparatione Babylonis.

10. Usque ad fortitudinem cœli. Alii: Militiam, etc. Heb. enim est tsoba. Sic Judeorum copias vocat quod colesti præsidio munite essent. 11. Usque ad principem fortitudinis magnificatum est. Alii: Adversus imperatores exercitus magni insolentia se exultit, id est, Deo cœli etiam bellum indixit.

ANNOTATIONES.

LYRANUS.

VERS. 9. — *De uno autem ex eis*, de Seleuco, qui Syriæ regnum occupaverat post Alexandri mortem.

Cornu unum modicum. Hoc cornu est Antiochus Epiphanes, qui octavus fuit de Seleuco. Dicunt cornu modicum, quia minor natu fuit filius Antiochi Magni, qui cum Annibale contra Romanos pugnavit, dicitur etiam cornu modicum comparatione factum cum Alexander Macedone.

FACTUM EST GRANDE CONTRA MERIDIEN. Proligato Ptolemaio Philometore Ägypti rege.

CONTRA ORIENTEM. Devicto Artaxiæ rego Armenie. CONTRA FORTITUDINEM. In Hebreo est tsiba, quod noster verbi fortitudinem, et versus 12, *robur*, cap. 11, num. 16 et 45, *terram inclitam*, et significat Judeam; nam Tsiba propriè significat rem tumidam, plenam, turgidam, eminentem, crassam, pingue, quæ alios in sui desiderium allicit, qualis regio erat Judea.

TIRINUS.

DE UNO AUTEM EX EIS, nempe ex Seleuco, EGRESSUM EST CORNU UNUM, scilicet Antiochus Epiphanes, qui octavus descendit ex Seleuco, ut videre est in Chro-

nico. Vocatur *cornu modicum*, quia minor natu fuit filius Antiochi Magni, ac proinde opibus initio viribusque infirmus. Sed à morte fratris sui Seleuci Philopatoris, ejecto Demetrio ejus filio, regnum Syriae capessens, *factus est grandis*, prævaluisse armis *contra Orientem*, Artaxiam regem Armeniae devicens, et *contra Meridem*, Ptolomeum Philometorem Ægypti regem profligans. Sed Ægyptio coactus per Romanos excedere, omnem suum furorem et vim vertit *contra fortitudinem*, id est, *contra Iudeam*, que idcirco per antonomasiā *fortitudo* vocatur hic, et versus scilicet *fortitudo cœli*, cùm quod propter templum et ē templo præsidium coeleste, invicta esset instar arcis munitionisque à Deo insessæ et propugnatae. Ita S. Hieronymus.

LYRANUS.

VERS. 10. — *Et magnificatum*, id est, *contra filios Israel* qui angelorum antiquitatis custodiū valabantur.

Et deiecit de fortitudine, quia plures eorum idolatrie subiecti.

Et de stellis, quia multos stabiles in cultu Dei occedit, ut patet 2 Machab. 6 et 7.

ESTIUS.

Et deiecit de fortitudine, et de stellis, et usque ad principem fortitudinis magnificatum est, et ab eo *tulit iuge sacrificium*. Quod hic dicitur de oblatione iugi sacrificii, queritur utrum intelligendum sit de sacrificio Iudeorum an Christianorum, et si de sacrificio Iudeorum ad litteram, an etiam aliquo sensu possit, aut debeat accommodari ad sacrificium Christianorum? Respond. Ad litteram non videtur dubium quin referendum sit ad iuge sacrificium legis, id est, ad sacrificium quod secundum legem quotidie mane et vespera offerri debebat; quando scilicet Antiochus Epiphanes, de quo in libris Machab. (qui hie intelligitur per cornu modicum ex regno Graecorum exortum, et per regem impudentem) civitatem Jerosolymorum vastavit, et templi desolationem induxit. Cessavit enim tunc per tres annos et amplius iuge sacrificium, constituto in templo Del Jovis Olympi simulacro; sex annis ante perduravit vastitas ipsius civitatis; post quos Judas Machabeus templum repurgavit, ut est 1 Machab. 4.

Hæc ad litteram. Nihilominus eadem et ad tempora Antichristi à multis, etiam teste B. Hieronymo, referuntur, quem dicunt motu tam gravi in Christianos persecutionem, ut etiam videatur iuge sacrificium ab eis abstinuisse. Sed alii contra objiciunt: Iuge sacrificium Christianorum non est nisi sacrificium altaris; atvero illud duraturum est cum ipsa Ecclesia usque in finem seculi. Nam siue dictum est de Ecclesiâ, Matth. 28: *Ecco ego vobis sum usque ad consummationem seculi*, ita et de sacrificio corporis Domini dicit Paulus, 1 Corin. 11: *Quotiescumque manducabis panem hunc et calicem bibitis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat*. Quibus respondendum, iuge sacrificium Christianorum tunc cessandum non absolutum, sed quantum ad solemnitatem et publicum eius usum, qualis nunc est, quia scilicet

miseriarum solemnia in tanto ardore persecutionis publice celebrari non poterunt, occulto tamen usu et celebratione continua; siue tempore primarum persecutionum factum est, et nunc etiam fit in Anglia, Hollandia, et aliis, ubi heretici dominantur, usque in finem seculi, iuxta dictum Apostoli allegatum.

MENOCRUS.

USQUE AD FORTITUDINEM CŒLI. In Hebreo est, usque ad exercitum cœli; Iudeus vocat exercitum aut fortitudinem cœli, quia Deo duce bellum gerabant. Significat ergo Antiochus non solum hominum, sed etiam Dei exercitum viceisse, non quod fortior Deo fuerit, sed quod Deus exercitum suum, ejus offensus peccatis, defendere noluerit.

Deiecit de fortitudine; de exercitu Iudeorum multos prostravit.

DE STELLIS. Stellas vocat Iudeos illustres nobilitati, doctrina et pietate, quos Antiochus vel minis a patria lege abduxerat, vel constantes in eis necavat.

Conculcavit, gravi dominatu pressit.

TRINUS.

ET MAGNIFICATUM EST, CORNU ISTUD, id est, magno ac superbio ausu devenit usque ad fortitudinem cœli, id est, Iudeam celesti ope fortissimum, mō invictissimum, bello lacescendam et invadendam. Quod frustra sanu fuisse, nisi propter Iudeorum peccata Deus fortissimum manum suam ab illis protendens subtraxisset. Itaque prævaluit etiam fortitudini, id est, Iudee, superbus Antiochus, et *deiecit de stellis ejus*, id est, de prelustribus, seu doctrina, seu pietate personis, et *conculcavit eos*, vi, minis, tormentis abdurens a patria lege, vel constantes eneancas. Ita S. Hieronymus, Theodoretus, Gregorius, Vatianus et alii. Si Apoc. 12, *druco*, id est, diabolus, per Antichristum (enjus precursor et typus fuit hic crudelis Antiochus) trahit post se in fine mundi *tertiam partem stellarum*, id est, illustrum sanctorum et personarum in Ecclesiâ. Quinimodo erexit usque eō superbia Antiochii, ut,

LYRANUS.

VERS. 11. — *Et usque ad principem*, id est, usque ad Deum, qui celebratur in Jerusalem, quia ad tempus abstulit cultum ejus, et dicitur sic ei prævaluisse per quamdam similitudinem. Vel aliter, per principem fortitudinis, intelligitur primus sacerdos, qui tunc regobat civitatem et templum, contra quem prævaluit Antiochus.

AB EO TULIT IUGE SACRIFICIUM, quod diebatur agnus qui immolabatur vespre et mane, qui figurabat immolacionem corporis Christi, quod quotidie immolatur in altari.

Et deiecit locum sanctum, quia Antiochus profanavit templum, ponendo ibi abominandum idolum, ut dicitur 1 Mach. 4. Veritatem quia ista non fecit Antiochus propriâ virtute, sed Deo permittente, propter peccata populi punienda, id est subditur,

MENOCRUS.

ET USQUE AD PRINCIPEM FORTITUDINIS, etc., non so-

lum contra Iudeos, sed contra Deum ipsum principem ausus est erigere se, conatus enim est veram religionem abolere, et idololatriam inducere.

AB EO TULIT IUGE SACRIFICIUM. Vetus Deo sacrificari agnum mane et vespera, quod era iuge sacrificatus.

DEIECT LOCUM SANCTIFICATIONIS. Antiochus non combussit, nec dirut templum, sed illud deiecit de suo gradu et honore, ne esset templum Dei, quia illud profanat et Jovi dedicavit.

USQUE AD PRINCIPEM FORTITUDINIS. Et militiae Iudaicæ, nempe Deum ipsum, magnificatum, in eum planterat presidium, et quasi duello lacessens majestatem divinitatemque illius sibi vindicans, 2 Machab.

VARIETAS LECTIUM. Vers. 42, 43 et 44.

Sep. Dixit unus sancti Phelmoni loquens: Usquequid sacrificium ablatum?

Eudoxius. Amicissimo presidi präcipuo.

Syr. Quoniam tandem visio haec de aeternitate, etc., complebitur?

Arabicus. Et audiui unum de angelis sanctis loquenter.

Sep. Datus est super sacrificium peccatum et projecta est humi justitia.

Syr. Sanctuarium solo æquatum est, et prospero successus proficit.

15. — Vulg. Et audiui unum de sanctis loquentem, et dixi unus sanctus alteri nescio cui loquenti: Usquequid visio et iuge sacrificie et peccatum desolatus quoniam facta est, et sanctuarium et fortitudo concubabit?

Pag. Et prævaricatio desolans ad dandum sanctuarium et exercitum ad concubationem.

Tig. Dixit cuidam eximio loquenti: quoniam durabit vius perenni sacri et secularis vastationis ut permittatur proculatio?

CONCORDIA ET EXPOSITIO LITTERALIS.

VERS. 12. — Robur autem datum est ei contra iuge sacrificium. Alii: Tempus dabatur, ut scilicet ad tempus auferatur. Robur autem datum est ei, ut illud auferat propter peccata populi quod etiam testatur Sep. Prosternet veritas in terra; Sep. Justitia, concutient enim religionem, quae demotatur per veritatem, nempe veram Dei legem, verumque illius cultum, concutient et justitia. 15. Audiuit unus de sanctis, Arab. De angelis sanctis. Alteri nescio cui loquenti. Alii, Phelmoni, amicissimo. Hebr. est, petroni, id est, quidam; Galilie dicimus, un quidam, et Hispanie fidato, Italie, a cui altero; unde Sep. retinuerunt vocem Hebraeam, verteruntque quoniam, quam minus recte Eudoxius translatus amicissimo presidi präcipuo. Ac peccatum desolatus. Alii: Prævaricatio desolans, id est, que propter prævaricatio et peccatum facta est. 14. Usque ad vesperam et mane, id est, nocte et die: desolatus hujs erunt 2500. Primus hic nominatur vespera quam mane, quia a vespera Iudei nominant diem. Dies duo milia trecenti. Aliqui, mille, sed subintelligunt bis; est enim Hebr. in duali alphabeticis. Pro trecentis: Sep. habent quadringtones. Et secundum Hieronym. aliqui 2200, sed perperam: Hebraea enim, Latin., Syr., Arab., constanter habent: Dies duo milia trecenti.

ANNOTATIONES.

LYRANUS.

VERS. 12. — ROBUR AUTEM DATUM EST, id est, An-tiochus.

CONTRA IUGE SACRIFICIUM. Populi Israel, et maximè sacerdotum, qui (ut dicitur 2 Machab. 4) jam non erant dediti circa altare, sed contempto templo, et sacrificiis neglectis, fastinabant participes fieri pale-

stra, et ut dicitur ibidem, qui fecerant prostibula juventum iusta templum.

ET PROSTERNETUR VERITAS, id est, verus Dei cultus.

ET PROSPERABIT ET FACIET. Scilicet, Antiochus, secundum voluntatem suam.

MENOCRUS.

ROBUR AUTEM DATUM EST, etc. Antiochus permisum

est à Deo, ut iugū sacrificium auferret, templum profanaret, propter populi peccata.

PROSTERNETUR VERITAS, etc. Veritatem appellat divinam legem, quam penè totam Antiochus abolevit.

FACIT, ET PROSPERABITUR. Faciet quidquid voluerit, et Deo ita permittente, benè illi res succedent.

TRINUS.

ROBUR AUTEM, id est, potestis quā sic contra locum sanctum et iugū sacrificium prævaleret Antiochus, datum est ei colitus, non ob ejus merita vel excellētiam, sed propter peccata Judeorum, et maximū sacratōdū in defraudandis sacris, admissa, ut hic Sep. insinuat. Porr̄ his Antiochī machinis prosternetur veritas in terrā; id est, Dei fides, cultus et religio.

ET FACIT, ET PROSPERABITUR, id est, prospero eventu faciet quidquid vult mali. Est hendyadis.

LYRANUS.

VERS. 15. — ET AUDIVI UNUM DE SANTIS, id est, angelis.

ET LOQUENTEM, etc., ALTERI NESCIO. Hoc dicitur, quia Daniel non habebat intellectum hujus visionis ad plenim, ut infra patebit.

USQUEVŌ VISIO, id est, lex, quæ illuminat intellectum, et quæ per diuinam revelationem habita est?

ET JUGE SACRIFICIUM, id est, quotidianum.

ET PECCATUM DESOLATIONIS, id est, desolatio templi facta propter peccata populi, per positionem idoli in templo.

ET SANCTUARIUM, id est, templum, cuius una pars dicatur sanctum, altera, sanctum sanctorum.

ET FORTITUDO, sanctorum scilicet.

CONCILIAVIT. Et referunt hoc verbum ad omnia praedicta, excepto peccata desolacionis, de quo non queritur quādū concilebat, sed quādū durabit. Et hoc est verbum truncatum, quia loquitur ad modum dōtis hominis qui aliquid in loquendo omitit. Et notandum quid ista questione facta est ab uno angelo, ut patet in littera. Ex quo patet quid angeli superiores illuminant angelos inferiores.

MENOCCHIUS.

ET AUDIVI UNUM DE SANTIS, angelum quendam ex illis quos Deo assistere dixit superiori capite, numero 9 et 10.

NESCIO CUI LOQUENTI, cūdām, qui cum illo loquebatur, alteri, peloni, quæ vox Italice phrasim respondet, quā dicimus, *il tale*. Hispani, *salano*.

USQUEVŌ VISIO, ET JUGE SACRIFICIUM; quasi dicat: Quādū sacrificium juge, quod Daniel ab Antiochō sublatum vidit, sublatum manebit?

ET PECCATUM DESOLATIONIS, id est, desolatio urbis, quæ propter peccata populi facta est.

VARIETAS LECTIOMUM. A vers. 15 ad 18.

VERS. 15. — Vulg. Factum est autem eum videbant ego Daniel visionem, et quererem intelligentiam;

FORTITUDO. Populus et exercitus Judeorum, usque quæ protetur et concubabatur?

TRINUS.

ET AUDIVI UNUM DE SANTIS angelis Judge tutelari bus LOQUENTI ALTERI NESCIO cui. Fernandius putat fuisse Gabrielem, cuius mox mentio fit v. 16, rognante. Usquevō visio, id est, quādū durabit quod jam visum est? nempe JUGE SACRIFICIUM ab Antiochō sublatum, quādū manebit sublatum? Item quādū durabit PECCATUM DESOLATIONIS, id est, desolatio templi et urbis propter peccata Judeorum facta?

LYRANUS.

VERS. 14. — ET DIXIT EI, scilicet angelus superior interiori.

USQUE AD VESPERAM ET MANE, id est, per successiōnēm diei et noctis erit tantum temporis, quod sequitur.

DU MILIA TRECENCI, id est, sex anni. Quasi dicat, per tantum tempus concubabunt predica.

ET MUNDABITUR SANCTUARIUM. Scilicet completo tempore predicto a pollutione facta illi per Antiochum, quod factum legitur à Iuda Machabeo et fratribus eius, 1 Machab. 4. Considerandum tamen quod tantum tempus fuit ab ingressu Antiochii in Ierusalem, usque ad emundationem templi. Idolum tamen fuit positum in templo per tres annos post ingressum Antiochii in Ierusalem, quia idolum non stetit in templo nisi per tres annos, ut videtur infra, c. 12.

MONACHUS.

USQUE AD VESPERAM ET MANE, etc., id est, usque ad diem illam, quæ scilicet finetur desolatio Antiochii, erunt dies 2500; dies enim naturalis per vesperam et mane, quasi per sui finem, et principium describuntur Genes. 1, 5. Alludit etiam ad iugū sacrificium, quod erit hoc die restituendum, illud enim offerebatur tam versus quādū mane, id est dicit, usque ad vesperam et mane, potius quādū usque ad diem illam.

DIES DU MILIA TRECENCI, id est, anni sex, menses quatuor, dies viginti.

TRINUS.

ET DIXIT EI. Respondique alter angelus: USQUE AD VESPERAM ET MANE, id est, usque ad illam diem, quæ finetur dicta desolatio, effluent dies naturales duō milia trecenzi, id est, anni sex (lunares) menses quatuor et dies viginti. Tot enim fluxerunt ab anno 143 Graecorum, quo primū copit hac per Antiochum desolatio, 1 Machab. 1, v. 21, usque ad annum 149 quo mortuus et tyrannus, 1 Machab. 6, vers. 16.

Licet enim anno ante, puta 148, (ut dicitur 1 Machab. 4, vers. 52), mundatum fuerit templum, nondum tamen plenē cessabat desolatio et persecutio, quæ morte demum tyramni sublatum fuit. Ita Ferrieri Serrius, et fer. S. Hieronymus. Unde Gabriel mox ad Danielem.

MENOCCHIUS.

QUASI SPECIES VIRI. Angelus erat specie humana, quem Hebrewi Gabricem fuisse putant; vide infra, c. 9, n. 21.

FORTITUDO. Populus et exercitus Judeorum, usque quæ protetur et concubabatur?

TRINUS.

ET AUDIVI UNUM DE SANTIS angelis Judge tutelari bus LOQUENTI ALTERI NESCIO cui. Fernandius putat fuisse Gabrielem, cuius mox mentio fit v. 16, rognante. Usquevō visio, id est, quādū durabit quod jam visum est? nempe JUGE SACRIFICIUM ab Antiochō sublatum, quādū manebit sublatum? Item quādū durabit PECCATUM DESOLATIONIS, id est, desolatio templi et urbis propter peccata Judeorum facta?

LYRANUS.

VERS. 14. — ET DIXIT EI, scilicet angelus superior interiori.

USQUE AD VESPERAM ET MANE, id est, per successiōnēm diei et noctis erit tantum temporis, quod sequitur.

DU MILIA TRECENCI, id est, sex anni. Quasi dicat, per tantum tempus concubabunt predica.

ET DIXIT EI, scilicet angelus superior interiori.

USQUE AD VESPERAM ET MANE, id est, per successiōnēm diei et noctis erit tantum temporis, quod sequitur.

DU MILIA TRECENCI, id est, sex anni. Quasi dicat, per tantum tempus concubabunt predica.

ET DIXIT EI, scilicet angelus superior interiori.

USQUE AD VESPERAM ET MANE, id est, per successiōnēm diei et noctis erit tantum temporis, quod sequitur.

DU MILIA TRECENCI, id est, sex anni. Quasi dicat, per tantum tempus concubabunt predica.

ET DIXIT EI, scilicet angelus superior interiori.

USQUE AD VESPERAM ET MANE, id est, per successiōnēm diei et noctis erit tantum temporis, quod sequitur.

DU MILIA TRECENCI, id est, sex anni. Quasi dicat, per tantum tempus concubabunt predica.

ET DIXIT EI, scilicet angelus superior interiori.

USQUE AD VESPERAM ET MANE, id est, per successiōnēm diei et noctis erit tantum temporis, quod sequitur.

DU MILIA TRECENCI, id est, sex anni. Quasi dicat, per tantum tempus concubabunt predica.

ET DIXIT EI, scilicet angelus superior interiori.

USQUE AD VESPERAM ET MANE, id est, per successiōnēm diei et noctis erit tantum temporis, quod sequitur.

DU MILIA TRECENCI, id est, sex anni. Quasi dicat, per tantum tempus concubabunt predica.

ET DIXIT EI, scilicet angelus superior interiori.

USQUE AD VESPERAM ET MANE, id est, per successiōnēm diei et noctis erit tantum temporis, quod sequitur.

DU MILIA TRECENCI, id est, sex anni. Quasi dicat, per tantum tempus concubabunt predica.

16. — Vulg. Et audiri vocem viri inter Ulai; et clavis invavit, et ait: Gabriel, fac intelligere istam visionem.

Syr. Audiri vocem humanam de medio Ulai.

Arab. Inter porticum.

17. — Vulg. Et venit, et stetit juxta ubi ego stabam; cumque venisset, pavens corruī in faciem meam, et ait ad me: Intellige, fili hominis, quoniam in tempore finis complebitur visio.

Pagn. Quia ad tempus erit finis visionis.

Sept. Statuit super pedes meos.

Arias. Provolvi me in faciem meam.

Arab. Super plantas meas.

CONCORDIA ET EXPOSITIO LITTERALIS.

Vers. 16. — Inter Ulai. Alii: Inter porticum, etc. Vide Concord. vers. 2. 17. Quoniam in tempore finis complebitur visio. Alii: Ad tempus erit finis visionis, tempore definito ad statu ad gradum meum. Hebr., legibet kets, tempore finis, id est, tempore definito, et constituto à Deo. Vatab. habet: Visionem erit post captivitatem finitam; nempe Babyloniam, quasi tempus finis, sit illud quod finitetur septuaginta anni captivitatis Babylonis; sed longius à sensu quia nulla illius hic processit mentio, et haec dū posse captivitatem configuravit. 18. Collapsus, promis: Alii: Stupore occidi, siccōre corruptus sum; aut bis occidi, repetitio est præcedens, lapsus ex timore, non mili videtur bene loqui Arias: Siccōre corruptus sum, nisi per soporem intelligat stuporem. 19. Statait me in gradu meo. Alii: Stare fecit me justa locus meus, in stationem mēm, id est, ut habent Sept. Super pedes meos: prostratus enim humili erexit, et stetit erectus super pedes in loco in quem occiderat.

ANNOTATIONES.

spiritu consistebat Daniel, ut dictum est num. 2.

LYRANUS.

Vers. 15. — FACTUM EST AUTEM CUM VIDERE. Hic ponitur prædicta visionis expositio. Et dividitur in duas partes; quia primò ponitur visionis expositio; secundò inserunt quedam conclusio, ibi: *Et ego Daniel visionem*. Prima adhuc dividitur in tres, quia primò notatur desiderium sciendi in Daniele, et modus revelandi in Gabriele, quia hoc feuit per mandatum angelī superioris, scilicet Michaelis. Secundò ponitur expositio Gabrieli, ibi: *Aries quem vidisti*. Daniel 1. 11. Alludit etiam ad iugū sacrificium, quod erit hoc die restituendum, illud enim offerebatur tam versus quādū mane, id est dicit, usque ad vesperam et mane, potius quādū usque ad diem illam.

DIES DU MILIA TRECENCI, id est, anni sex, menses quatuor, dies viginti.

ET DIXIT EI. Respondique alter angelus: USQUE AD VESPERAM ET MANE, id est, usque ad illam diem, quæ finetur dicta desolatio Antiochii, erunt dies 2500; dies enim naturalis per vesperam et mane, quasi per sui finem, et principium describuntur Genes. 1, 5. Alludit enim anno ante, puta 148, (ut dicitur 1 Machab. 4, vers. 52), mundatum fuerit templum, nondum tamen plenē cessabat desolatio et persecutio, quæ morte demum tyramni sublatum fuit. Ita Ferrieri Serrius, et fer. S. Hieronymus. Unde Gabriel mox ad Danielem.

MENOCCHIUS.

IN TEMPORIS FINIS, id est, tempore definito et constituto à Deo, COMPLEBITUR VISIO, id est, desolatio quam vidisti. Sic enim explicat se vers. 19, cum vocat novissimum malæditionem et ultionis divinæ: *quoniam habet tempus malæditionis finem suam*, nempe cum morte malædicti tyranni.

LYRANUS.

Vers. 18. — CUMQUE LOQUERETUR AB ME, bis ad terram cedidit loquente angelo, ut magis cognosceret fragilitatem suam.

ET TETIGIT ME, confortando.

ET STATUIT ME IN GRADU MEO, erigendo me, quia prius jacessam sicut quadrupes ad terram.

TRINUS.

COLLAPSUS SUM. Videtur Daniel his in terram cedisse, primò ad præsentiam, secundò ad vocem angelī.

VARIETAS LECTIONUM. A vers. 19 ad 22.

VERS. 19. — *Vulg.* Dixitque mihi: Ego ostendam tibi, quae futura sunt in novissimo maledictionis, quoniam habet tempus finem suum.
Pag. In novissimo ira.
Arias. Quia ad statutum finis.
Sep. Adhuc enim in tempore finem visio.
20. — *Vulg.* Aries quem vidisti habere cornua, rex Medorum est atque Persarum.
Pag. Reges Persarum.
Arias. Madai et Paras.
21. — *Vulg.* Porro hircus caprarum rex Graecorum

CONCORDIA ET EXPOSITIO LITTERALIS.

VERS. 19. — *Quae futura sunt in novissimo maledictionis.* Alii: *In novissimo ira;* est enim Ieb. *beacharit, haszagham,* id est, cum ira Dei quam patienter jamdiu sustinet, tandem erumpet peccatis Medorum et Persarum. *Quoniam habet tempus finem suum.* Alii: *Quia ad statutum finis,* id est, suum periodum, suum spatium a Deo praefinitum et statutum. 21. *Hircus caprarum.* Alii, *Hircus, hircus, pilosus.* Hebr. quidem sunt voces, *hasaphir hasaghîr,* quod Chalda. vocat *tosphor, sibrâ,* est *sair,* quod pilosum et hirsutum denotat. 22. *Sed non in fortitudine ejus:* Syr. explicat: *Sed non propriâ virtute.* Illud, *in fortitudine ejus,* hebraismus est, quem Latinè sic explicare possumus: Quatuor reges ex gente ejus existent, sed non illi viribus pares, unde Arab. *vertit imparis fortitudinis.*

ANNOTATIONES.

LYRANUS.

VERS. 19. — *DIXITQUE MIHI: EGO OSTENDAM TIBI QUE FUTURA SUNT IN NOVISSIMO MALEDICTIONIS,* id est, tempore illius maledicti hominis qui propter abundantiam malitiae dicitur maledictio in abstracto. Et hic est Antichristus propriè, et Antiochus Epiphanes aliquo modo, in quantum fuit figura Antichristi persequendo cultum Dei, ut vistum est.

QUONIAM TEMPUS HABET FINEM, in quo scilicet ista complebatur.

MENOCIUS.

QUE FUTURA SUNT IN NOVISSIMO MALEDICTIONIS. In Hebreo est: *Quae futura sunt in extremo ira,* cum scilicet ira Dei quam ipsa jam cohibet, peccatis irritata ad summum pervenerit, et in ultionem eruperit.

QUONIAM HABET TEMPUS FINEM SUUM. Tempus enim quo res fiat, ab eo definitum est, et suam periodum certam habet.

LYRANUS.

VERS. 20. — *ARIES QUEM VIDISTI.* Positis quibusdam praesumbris ad expositionem visionis, hic Gabriel incipit visionem expovere in quantum tangit regem Medorum et Persarum. Et patet littera ex predictis. Utterius exponit eam in quantum tangit regnum Graecorum, dicens:

VARIETAS LECTIONUM. Vers. 23 et 24.

VERS. 23. — *Vulg.* Et post regnum eorum cùm creverint iniquitates, consurget rex impudens facie et intelligens propositiones.

Pag. Cùm consummati fuerint prævaricatores, stabit rex fortis facie et intelligens anigmata.

Arias. Fortis faciebus.

Vatab. Cùm magna erit hominum scleratorum copia, stabit rex impudens et astutus, rex prædura facie et regnandi peritus.

Arab. Severi vultus, disputacionum peritus.

LYRANUS.

VERS. 21. — *PORRO HIRCUS CAPRARUM;* et patet usque ibi.

REX PRIMUS; scilicet Alexander, ut predictum est, quia ante tempus Alexandri, reges Graecie erant quasi nullus momenti. Et ideo dicitur primus inter notabilis.

MENOCIUS.

REX PRIMUS, id est, regni potentia insignis.

LYRANUS.

VERS. 22. — *QUOD AUTEM FRACTO ILLO,* id est, mortuo ante finem naturalem vite sua, quia per venenum mortuus est adhuc juvenis existens, scilicet 35 annorum, ut patet ex predictis, et hoc significatur per fractionem.

SURREXERENT QUATUOR, scilicet cornua: Hoc significat, quod quatuor reges de gente ejus consurgent simul regantes, et imperium tenentes Alexandri secundum diversas partes.

SED NON IN FORTITUDINE, quia nullum istorum regnum potuit equipari regno Alexandri in fortitudine, licet plus duraverit, et quia regnum Alexandri validè parvum duravit, ut supra dictum est.

SED NON IN FORTITUDINE EJUS. Nequaquam potentia cum illo conferendi.

VARIETAS LECTIONUM. Vers. 25 et 26.

24. — *Vulg.* Et roborabit fortitudo ejus, sed non in viribus suis, et super quam credi potest universa vastabit, et prosperabit, et faciet, et interficiet robustos, et populum sanciorum.

Pag. Mirabiliter vastabit.

Arias. Mirabilia corrumpt.

Tig. Miro successu rem geret.

Sep. Et robusta fortitudo ejus.

Reg. Et robur forte ejus, sed non in robore suo.

Arab. Is miracula destruet.

CONCORDIA ET EXPOSITIO LITTERALIS.

VERS. 23. — *Cum creverint iniquitates.* Alii: *Cum consummati fuerint peccatores.* Id explicat Vatab. : *Cum magna erit hominum scleratorum copia.* Consurget rex impudens facie. Alii: *Stabit rex fortis facie; prædura facie.* Illud, *fortis facie,* idem quod perficere frontis, duræ, impudens, qui neque Deum neque homines veretur. *Et intelligens propositiones.* Alii: *Astutus, disputacionum peritus;* id est, astutus, sagax, callidus, animadvertisca verba sapientum et eorum anigmata. 24. *Et roborabit fortitudo ejus, sed non in viribus suis.* Alii: *Robur forte ejus, sed non in robore suo,* id est, si prosperatur non suis viribus, sed Deo permittente. *Universa vastabit.* Alii: *Mirabilia corrumpt, mirabilia evertit.* Aliqui intelligent templum quod mirabile erit et quasi miraculum. Universa dixit Vulg., quasi illud templum esset omnium rerum pulcherrimarum compendium.

ANNOTATIONES.

LYRANUS.

VERS. 23. — *Et post regnum.* Hic consequenter ponit expositionem cornu modici, id est, Antiochi et Antichristi, cuius figura fuit Antiochus, et hoc est quod dicitur: *Et post regnum eorum,* scilicet regnum precedentium.

Cum cauerint, etc., id est, Antiochus qui permisus est regnare ad puniendum iniquitates filiorum Israel, qui creverant nimis illis temporibus, ut vistum est. Dicitur autem Antiochus impudens facie, quia nullam turpitudinem verebatur facere, etiam in loco sancto, ubi stauit idolum; qui locus erat etiam repletus immunditias scortantibus, cum meretricibus, ut dicitur 2 Machab. 6, et hoc factum est per Antiochum.

ET INTELLIGENS PROPOSITIONES. Quia Antiochus calidus erat et preveniens alios callidus sibi. Vel alter: *Intelligens propositiones,* id est, intelligere faciens, quasi dicat Daniel, qui per ea faciet, intelligitur ista visio que modo est occulta.

MENOCIUS.

Post regnum eorum, quatuor primorum, qui Alexander proxime successerunt.

CUM CREVERINT INIQUITATES Judeorum, ita ut eorum mensura completa, Deus permittat Antiochum seire in Judeos. De peccatis hisce, vide 1 Machab. 1, 12 et sequent.

CONSERGENT, non proxime, sed remote; sex enim reges medie intercesserunt, regnanteque per annos plus quam centum.

REGIS IMPUDENS FACIE, Antiochus homo impius qui neque homines, neque Deum reveretur.

TIRINUS.

INTELLIGENS PROPOSITIONES. In Hebreo est *hider, anigmata, strophas, versutias,* id est, astutus, callidus, scilicet regnum omnium occidat plurimos, et contra principem principum consurget, et sine manu conteretur.

25. — *Vulg.* Secundum voluntatem suam, et dirigetur dolus in manus ejus, et magnificabit, et in copia rerum omnium occidat plurimos, et contra principem principum consurget, et sine manu conteretur.

Pag. Secundum intellectum ejus prosperabitur dolus, etc., magnificabit et in dolo multos vastabit, etc., et absque fortitudine conterentur.

Arias. In tranquillitate corrumpt multos et in nihil manus ejus conteretur.

Mald. Et in pace occidet.

Vatab. Et pro sua calliditate feliciter per dolos nego-

dus, sagax, ut Proverb. 1, 6, dicitur: *Animadvertis parabolam, et interpretationem, verba sapientiam, et anigmata eorum.*

RE IMPUDENS FACIE, Antiochus, qui nec Deum, nec homines reverebatur; ET INTELLIGENS PROPOSITIONES abstrusa, et occultas; Hebreæ, *chidot,* id est, anigmata, strophas, versutias, quasi dicat: Erit acuto, sagaci et callido ingenio.

LYRANUS.

VERS. 24. — *Et roborabit fortitudo ejus, sed non in viribus suis;* quasi dicat, licet sic crescat fortitudo Antiochi ad faciem eum ista, non tamen hoc erit ex viribus suis, sed propera peccata populi sic diminutur à Deo agere: quia sicut frequenter dictum est, Deus aliquando utiliter malis ad puniendum bonis.

ET SUPRA QUAM CREDI POTEST, UNIVERSA, quia non erat credibile hominibus, quod ille qui erat Romæ obsecros, deberet sic prosperari, et tam ardua facere.

MENOCIUS.

ROBORABITER, etc. Crescit ejus potentia, ex nomine privato factus est rex, et regnum adeptus, illud longè latèque amplificavit.

NON IN VIRIBUS suis, sed permisso Dei volentes punire per eum peccata Judeorum, ut dixit numero 12.

ET FACIT; perficit sclera animo destinata, parem habebit manum ingenio, et opera paria suis versutis.

ROBUSTOS, Judeos fortissimam gentem, quam alter quam irato Deo vincere non potuisse.

TIRINUS.

SED NON IN VIRIBUS suis; prævalebit ipse et roboretur; sed natus et permisso Dei, volentibus per illum tanquam per historiæ et flagellum suum punire peccata filiorum sororum, ut supra, versus 12 dixit. Ergo à nemine precepit, immo copia rerum omnium.

VARIETAS LECTIONUM.

VERS. 25. — *Vulg.* Secundum voluntatem suam, et dirigetur dolus in manus ejus, et magnificabit, et in copia rerum omnium occidat plurimos, et contra principem principum consurget, et sine manu conteretur.

Pag. Secundum intellectum ejus prosperabitur dolus, etc., magnificabit et in dolo multos vastabit, etc., et absque fortitudine conterentur.

Arab. Superbius in corde suo, subsistet per multorum interitum.

26. — *Vulg.* Et visio vesperæ et mane que dicta est, vera est; tu ergo visionem signa, quia post dies multos erit.

Pag. Veritas est, et tu clade visionem.

Arias. Obstrue.

Sep. In dies multos.

Syr. Cela visionem.

Arab. Absconde.

27. — *Vulg.* Et ego Daniel langui et agrotavi per dies; cùmque surrexissem, faciebam opera regis, et studebam ad visionem, et non erat qui interpretaretur.

CONCORDIA ET EXPOSITIO LITERALIS.

VERS. 25. — Secundum voluntatem suam. Et dirigetur dolus in manu ejus; ali: Secundum intellectum ejus prospexitur; et verba hæc, secundum voluntatem, volunt referri ad superiorum versum cum hoc sensu: Interficiet robustos et populum sanctorum pro suo arbitrio et voluntate, sed alii ad dolum quoniam prosperè succedit. Et in copia rerum omnium occidit pharimos; ali: In tranquillitate corrumperet multos, id est, impunè et sine ictu occidit multos innoxios, nihil tale suspicantes. Verum cum pax Hebrei non tantum quietem, et tranquillitatem, sed et prosperitatem et rerum abundantiam dicat, hinc est quod noster *Vulg.*, veritas in copia rerum, sive manu conteretur, non enim ab hominibus, sed à Deo percussus miserè oblitus. Sep. mirabilis est versio: Et quasi ova manu conteret, scilicet Antiochus Iudeos. 26. Vera est; ali: Veritas, id est, nihil verius. Visionem signa; ali: Claude, absconde, quod idem est. 27. *Ego Daniel langui;* ali: Contritus sum, affectus confusus: Sep.: *Et decubui et langui;* non solum ex visionis hujus admiratione attonitus et consternatus; ita ut per pullos dies agrotavi decubuerit, sed etiam ex eo quod impudentem talium calamitatem genti sua amitteret. Et non fuit qui interpretaretur; non loquitor de futurorum regum belis, etenim interpretatus est ei angelus, sed de nominibus regum que ipse ab angelo non dicit; ali legunt: Et non erat qui intelligeret; eruditus enim Hebr. reia mehi, nemo enim sciebat cur obstupescerem, aut quid in animo meo gererem; aut referendum est ad omnia que hoc versu dicta sunt, scilicet, nemo morbi mei neque stuporis mei, causam intelligebat.

ANNOTATIONES.

LVRANES.

VERS. 25. — Et dirigetur dolus in manu ejus, id est, ad finem intentum ab eopreducere per opera ejus.

Er cor sum magnific, quia Antiochus in tantum eratulus per superbiam, quasi crederet habere mare ad navigandum, et terram ad ambulandum, ut dicitur 2 Machab. 5.

Et in copia rerum omnium occidet plerimos, quia talem occisionem sanctorum fecit per temporalem patentiam à Deo sibi permisam.

Er contra principem principum consumget, quia contra Deum surrexit auferendo cultum ejus quantum ad tempus.

Er sine manu conteretur. Quia Antiochus rediens de Persie percussus è Deo morbo intestino mortuus est, prout habeatur 2. Machab. 9. Quoniam autem sicut dictum est, Antiochus fuit figura Antichristi, id est littera ista quia exposita est de Antiocho, item melius exponit et perfectius de Antichristo, ab illo loco ubi incipit Scriptura loqui de Antiocho cùm dicitur: Et post regnum eorum, scilicet Graecorum, quia regnum Antichristi pertinet quodammodo ad regnum Romanum, de quo orietur, ut prædictum est; quod quidem regnum Romanum est post regnum Graecorum: de quo fit mentio in parte immediatè precedenti, ut patet: Cum creverint iniqüitates, quia secundum testimonium Salvatoris, Matth. 24, imminentem tempore Antichristi abundabit iniqüitas et refuges et charitas multorum. Consurgent rex impudens facie, quia Antichristus ad omne malum erit invertendus. Et intelligens propositiones, quia Antichristus erit calidissimus ingenio naturali et auxilio diaboli

familias sibi, quia habebit demonem principem; roboretur fortitudine ejus, quia excedet omnem terram potentiam tempore suo; sed non in viribus suis, quia non erit hoc virtute humana, sed diabolici, in cuius virtute faciet illa mirabilis. Deo tamen permittebit, et supra quam credi potest universa vastabit, etc., quia potestas Antichristi sic subito apparet, quod omnibus admirabilis erit. Et interficiet robustos, etc., id est, illos qui inventur firmi in lege Dei nolentes ei obedire; et dirigetur dolus, etc., id est, ad finem intentum ab eo perducere, licet ad tempus breve; et cor sum magnificabit, quia extollebit super omne illud quod dicitur Deus, aut quod colitur, ut dicit Apostolus 2 Thes. 2: Et in copia omnium rerum occidat pharimos, quia per fortitudinem militie, et thesaurorum divitiarum naturalium et artificiarum multos interficiet: Et contra principem principum consumget, id est, contra Deum, cultum ejus autem, et sibi usurpans: quia in templo Dei sedebit, ostendens se tanquam sit Deus, ut dicitur 2 ad Thes. 2: Et sine manu conteretur, quia Dominus Jesus Christus cum interficiet spiritu oris sui, ut ibidem dicitur: Sequitur:

MENOCRUS.

SECUNDUM VOLUNTATEM SCAM. Necte cum proxime precedentibus, ut sensus sit: Interficiet robustos secundum voluntatem suam, id est, pro suo arbitrio ac libidine.

DIRECTEUR DOLUS IN MANU EJUS, id est, quidquid sceleris animo designaverit, prosperè perficiet.

Er in copia rerum omnium, id est, cum copia rerum omnium sit abundans ad maledictum operum pertinare.

CONTRA PRINCIPEM PRINCIPUM, contra Deum ipsum, et templum ejus, contra regem regum, et dominum dominantium.

SINE MANU CONTERETUR, id est, non occidetur ab hominibus, sed à Deo. Vide 2 Machabaeorum, capite nono, numero quinto, ubi Antiochus insanabilis morbo à Deo corruptus, diuturnaque tabe consumptus fuisse dicitur.

TIRINUS.

Instructus ad malè agendum, puta opibus, milite, armis, astutis, prospera ubique fortuna, etc., occidet plurimos sacerdotum. Sed ut hæc omnia cadet telo non hominum, sed Dei: SINE MANU enim hominum conteretur. Morbo percussus insanabilis, et febre intolerabilis, ac vermis è vivo corpore proserpentibus miserabilem absumpsum, ut 2 Machab. 9, graphicè depictur. Sed antitypus Antiochii Antichristum non manu humana, sed spiritu, seu flatu solo oris, sui Christus occidet. 2 Thessalonici, 2, vers. 8. Denique catastrophe, seu, ut es in verso 26, visio qua tibi exhibita est de VESPERE ET MANE, id est, die ultimo finiendo dissolutionis celitus praefixa, ut supra vers. 14, VERA EST, verèque complenda, sed post multos dies, nempe post annos 568. Tot enim effluxisse à terreno Baltasar Chaldeus, usque ad mortem Antiochii Epiphanis, videlis in Chronicô nostro.

LVRANES.

VERS. 26. — ET VISION VESPERE ET MANE, etc., id est, per successionem temporis apparabit veritas visionis ipsius in quantum pertinet Antiochum, et in quantum pertinet ad Antichristum. Vel alter exponitur, ut per manæ intelligatur tempus Antiochii, quod tuit primum respectu temporis Antichristi, ut sit sensus: Visio praedicta, secundum quod refert ad mane, id est, ad tempus Antiochi; et vespera, id est, ad tempus Antichristi, vera est, quia in utroque sensu habet veritatem, ut visum est. Sequitur:

TU ERGO, DANIEL.

SIGNA VISIONEM, id est, memoria commenda, eam scribendo, ut postea possit scrii à posteris.

QUA POST MULTOS DIES ERIT, id est, complebitur.

MENOCRUS.

ET VISION VESPERE ET MANE. Vespera et mane genitivi sunt; quasi dicat: Visio illa his mille trecentorum dierum, de quâ dictum est num. 14, vera erit.

VISIONEM SIGNA; apud te reserva, et annota, neque de ea dubites, quamvis longo tempore ejus effectum differri videas; suo enim tempore veniet.

TIRINUS.

TU ERGO, VISIONEM HANC SAGA, et diligenter annota, et obsignata studiosè conserva, olim vobis usui et solatio futurum.

LVRANES.

VERS. 27. — ET EGO DANIEL LANGUI ET AGROTVATI PER DIES. Hic ponitur quadam conclusio respectu precedentium, cùm dicatur: Et ego, Daniel langui, concussum timore visionis, et admiratione. Sequitur:

CUMQUE SURREXISSEM, FACIEBAM OPERA REGIS, id

est, negotia regni, quia super ipsa erat positus Daniel, ut visum est supra.

ET SEQUERAM AD VISIONEM, propter horrem malorum futurorum.

ET NON ERAT QUI INTERPRETARETUR. Quia licet visio esset ei interpretata in generali, non tamen omnino in speciali, quantum ad nomina regum, et determinatione personarum. Ex quo patet quod Spiritus sanctus non semper revelat prophetis sensum plenarium visionis; sed solum quantum expedientem est pro loco et tempore personis, pro quibus fit revelatio. Et propter hoc prophetæ non ita clare scripsierunt mysteria Christi de futuro, sicut Evangeliste scribentes historiam de praetorio.

Videretur forte aliqui quod hac visio non posset litteraliter exponi de Antichristo; primo, quia tribulatio, que hic describitur, dicitur durare per sex annos, ut dictum est; quod non potest dici ad litteram de persecutione Antichristi, qui durabit tantum ad tres annos et dimidium, ut dicitur infra, 10 cap. et 12; secundo, quia hic dicitur quod in hac tribulacione que hic describitur debet auferri iugum sacrificium. Juga autem sacrificium nunc est sacrificium altaris, quod non cessabit usque ad judicium finale, secundum quod dicitur Matth. ult.: Et ecce ego vobiscum sum omni diebus usque ad consummationem scitis. Ad primum dicendum quod persecuto Antichristi aliquando accipitur strictè pro tempore in quo Antichristus persecuetur fideles in persona propria: et si non durabit nisi per tres annos et dimidium; aliquando largè accipitur in quantum cum hoc accipitur aliquod de tempore praecedenti in quo per ministros Antichristi fieri quædam dispositio ad ipsum per deceptions et malas persuasions: et sic accipitur hic duratio illius persecutions. Ad secundum dicendum quod sacramentum altaris tempore Antichristi cessabit quantum ad solemnitatem, quia tunc misse non celebrabuntur publicè, sed tantum occulte propter rabiens illius persecutions: et sic intelligitur hic cessatio jugis sacrificii.

MENOCRUS.

LANGU ET AGROTVATI, magnitudine visus consternatis et exhaustis viribus.

CUM SURREXISSEM, è loco; cum convalescens.

NON ERAT QUI INTERPRETARETUR. In particulari nomina, tempus, aliascircumstantias visionis meæ, que erat de rebus futuri: nam enim in generali noctum Angelos fuerat interpretatus; num. 30. Vatablus ex Hebreo, et Sep. vertunt: Et non erat qui intelligeret, et sensus esse potest: Nemo sciebat quid obstupesceret, quid haberem in animo, quia causa esset morbi, etc.

TIRINUS.

NON ERAT QUI INTERPRETARETUR. Scilicet in particulari nomina singularium et tempora, et alias circumstantias visionis totius. Nam que angelus exposuit Danieli, validè generalia erant, neque ex illis colligi poterat, quando, à quibus et quomodo singula essent patranda.